

SMARTLAB FÓRUM V BANSKEJ BYSTRICI OTVORILO OTÁZKY ĎALŠIEHO ROZVOJA INTELIGENTNÝCH LABORATÓRIÍ V KNIŽNICIACH

Mgr. Ľudmila Mikulášová, PhD.; ludmila.mikulasova@cvtisr.sk; (Centrum vedecko-technických informácií SR)

SPRÁVA Z PODUJATIA / EVENT REPORT

Posúdenie: redakčné; text neprešiel externým recenzným konaním

DOI: <http://doi.org/10.52036/1335793X.2026.1.58-60>

SmartLaby – inteligentné laboratória v knižniciach – sa za krátky čas stali výraznou súčasťou modernizácie slovenských verejných knižníc. Slávnostné otvorenie siete SmartLabov v Krajskej knižnici Ľudovíta Štúra vo Zvolene v apríli 2025 symbolicky odštartovalo novú etapu, v ktorej sa knižnice menia na priestory podporujúce kreativitu, technológie a nové formy vzdelávania. Projekt realizuje Centrum vedecko-technických informácií SR v rámci Akčného plánu Národnej stratégie výskumu, vývoja a inovácií 2030. Vďaka nemu vznikli inteligentné laboratória už v 50 verejných knižniciach po celom Slovensku s cieľom rozvíjať digitálne zručnosti, kreativitu, záujem o technológie a STEAM vzdelávanie.

Viac ako rok po otvorení SmartLabov sa ukazuje, že projekt priniesol do knižníc nových návštevníkov a rozšíril ich ponuku o tvorivé a vzdelávacie aktivity. S rastúcim významom SmartLabov však prirodzene prichádzajú aj otázky o ich ďalšom smerovaní, financovaní či personálnom zabezpečení. Práve týmto témam sa venovalo prvé SmartLab Fórum, ktoré sa konalo 14. apríla 2026 vo Verejnej knižnici Mikuláša Kováča v Banskej Bystrici. Podujatie bolo spojené aj so slávnostným otvorením nového SmartLabu za účasti predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Ondreja Luntera, zástupcov CVTI SR, samospráv aj partnerov projektu. Fórum spojilo knihovníkov a odborníkov z celého Slovenska, ktorí diskutovali o skúsenostiach z praxe aj o budúcnosti inteligentných laboratórií v knižniciach.

Úvod programu patrilo Dávidovi Barankovi, riaditeľovi Odboru kreatívnych technológií a STEAM vzdelávania Centra vedecko-technických informácií Slovenskej republiky, ktorý prezentoval výsledky dotazníkového prieskumu mapujúceho aktuálny stav SmartLabov. Dotazníkový prieskum bol realizovaný s cieľom získať prehľad o fungovaní SmartLabov v knižniciach, identifikovať ich silné stránky, hlavné prekážky a možnosti ďalšieho rozvoja. Do prieskumu sa zapojilo 29 knižníc, ktoré odpovedali na otázky zamerané na personálne zabezpečenie SmartLabu, priestorové podmienky, možnosti financovania a vyberania poplatkov, spoluprácu so školami, ale aj na celkové vnímanie prínosu SmartLabu pre knižnicu a verejnosť. Súčasťou dotazníka boli aj hodnotenia, ktoré sa týkali motivácie zamestnancov, podpory zriaďovateľov, kvality podujatí, marketingu, personálnych či finančných

problémov a potenciálu SmartLabu modernizovať fungovanie knižníc. Výsledky ukázali, že SmartLaby sú vo väčšine knižníc stabilnou a pozitívne vnímanou súčasťou ich činnosti. Respondenti najvyššie hodnotili pozitívnu odozvu verejnosti a schopnosť SmartLabov modernizovať „imidž“ knižnice. Knižnice zároveň deklarovali, že majú motivovaných pracovníkov a dokážu pripravovať kvalitné podujatia. Významnú úlohu zohrávajú SmartLaby aj v oblasti neformálneho vzdelávania – školské skupiny ich navštevujú pravidelne alebo príležitostne vo všetkých zapojených knižniciach. Za kľúčové pre ďalší rozvoj označili knižnice najmä potrebu pravidelného vzdelávania knihovníkov, posilnenie personálnych kapacít a intenzívnejšie zdieľanie skúseností medzi jednotlivými knižnicami. Naopak, spoluprácu so súkromným sektorom, komunikáciu so zriaďovateľmi či spoločné marketingové aktivity nevnímali ako zásadný problém. Výsledky prieskumu tak naznačili, že SmartLaby majú veľký potenciál ďalej rásť, pričom ich budúcnosť bude závisieť najmä od dostatočnej personálnej a odbornej podpory.

Dôležitou súčasťou programu boli prezentácie príkladov dobrej praxe. Svoje skúsenosti predstavila Michaela Výbohová z Krajskej knižnice Ľudovíta Štúra vo Zvolene, ktorá patrí medzi najaktívnejšie SmartLaby na Slovensku. Vo svojej prezentácii s patričným názvom Naše SmartLab dobrodružstvo prezentovala, ako sa im podarilo prepojiť tradičné knižničné služby s workshopmi zameranými na 3D tlač, robotiku, kreatívnu výrobu či technologické vzdelávanie detí a mládeže. Vo vystúpení zdôraznila význam pravidelnej práce s návštevníkmi podujatí a rozvíjanie záujmu mladej generácie o technologické oblasti.

Svoje skúsenosti predstavila aj Zuzana Sitášová z Krajskej knižnice Karola Kmeťka v Nitre, ktorá sa vo svojej prezentácii venovala najmä vzdelávaciemu rozmeru SmartLabov. Knižnica počas roka 2025 zrealizovala 83 podujatí a do apríla 2026 pribudlo ďalších 60 podujatí. Podujatia boli určené rôznym vekovým aj záujmovým skupinám – od programovania v jazyku Python pre mladých ľudí cez rozvoj základných digitálnych zručností seniorov až po prácu s micro:bitmi, LEGO stavebnicami, Ozobotmi či virtuálnou realitou. Nechýbali ani tvorivé aktivity ako pyrografia alebo workshopy typu „vyrob si vlastné tričko“. Na záver zdôraznila, že dnešnú digitálnu populáciu je potrebné priťahovať iným spôsobom do knižníc, a preto je inteligentné laboratórium unikátny priestor knižnice, ktorý spája kreatívnu dielňu so zážitkovým vzdelávaním v inteligentnom prostredí s obrovským množstvom informácií dostupných aj v tlačenej podobe v knižnici.

Po odborných prezentáciách nasledovali moderované diskusie formou okrúhlych stolov. Účastníci boli rozdelení do štyroch tematických skupín, v ktorých diskutovali o SmartLaboch v knižničnej praxi, o tom, čo hýbe modernou knižnicou z pohľadu knihovníkov, o SmartLabe ako novom oddelení knižnice a o propagácii na mieru. Výstupy z jednotlivých diskusií na záver fóra predstavila riaditeľka Verejnej knižnice Mikuláša Kováča a iniciátorka podujatia Iveta Babjaková.

Z diskusií vyplynulo, že knižnice majú záujem o systematický rozvoj SmartLabov, avšak ich ďalšie fungovanie je podmienené viacerými kľúčovými faktormi. Opakovane zaznievala potreba stabilného personálneho zabezpečenia, keďže mnohé knižnice pracujú s obmedzenými kapacitami a kumulovanými pracovnými úväzkami, čo komplikuje plynulé zabezpečenie lektorských aktivít. Výraznou témou bolo aj to, ako lepšie zladit' úlohy knihovníka a lektora v rámci pracovného času, pričom sa ukázalo, že pre SmartLaby je dôležité, aby sa im venovali ľudia, ktorých táto oblasť naozaj zaujíma. V praxi sa ukazuje, že knižnice sú v zavádzaní SmartLabov v rôznych fázach, preto je potrebné pristupovať k nim individuálne, najmä pri nastavovaní hodnotiacich ukazovateľov. Viaceré knižnice zároveň upozornili na to, že veľkou výzvou pre ne je každodenná prevádzka – údržba zariadení, servis aj zabezpečenie materiálu, čo znamená nielen finančnú, ale aj organizačnú záťaž. S tým súvisí aj otázka dlhodobého financovania aktivít, keďže nie všetky knižnice majú dostatočné zdroje na ich stabilné fungovanie. Diskusia sa dotkla aj potreby rozšírenia odborných kapacít prostredníctvom cielenejších školení, zdieľania skúseností medzi knižnicami a vytvorenia efektívnej metodologickej podpory. Objavila sa aj požiadavka na systematickejšiu koordináciu,

napríklad formou mobility medzi knižnicami či využitím externých lektorov. Zaznela tiež potreba lepšieho časového plánovania aktivít SmartLabov vrátane vhodného nastavenia ponuky podujatí pre verejnosť, ako aj dôraz na jednoduchšiu a zrozumiteľnejšiu komunikáciu smerom k návštevníkom. Viaceré knižnice zároveň poukázali na potenciál zapájania dobrovoľníkov, ktorý si však vyžaduje jasné metodické vedenie. Napriek týmto výzvam prístupujú knižnice k SmartLabom aktívne a tvorivo. Aj v podmienkach obmedzených možností hľadajú nové spôsoby, ako rozvíjať moderné služby a posilňovať svoju úlohu vo vzdelávaní aj komunitnom živote.

Na záver podujatia Dávid Baranko (CVTI SR) priblížil, akým smerom by sa sieť SmartLabov mohla v najbližších rokoch uberať. Zdôraznil, že ich rozvoj má byť postupný – nie všetky SmartLaby musia napredovať rovnakým tempom, dôležité však je, aby smerovali k spoločnému cieľu. V najbližšom období budú SmartLaby zriadené aj na pôde piatich univerzít a do budúcnosti sa uvažuje aj o vytvorení špecializovaných SmartLabov pre rôzne skupiny používateľov, napríklad pre znevýhodnených. Práve prepojenie knižníc a univerzít má vytvárať sieť partnerstiev, ktoré prinesú nové nápady aj praktické skúsenosti.

Významným prvkom ďalšieho rozvoja bude aj systematické prepájanie knižníc s externými partnermi, nadáciami a organizáciami pôsobiacimi v oblasti digitálneho vzdelávania a komunitného rozvoja. Inšpiráciou môže byť program *Digitálny región* realizovaný spoločnosťou Slovak Telekom a Nadačným fondom Telekom pri Nadácii Pontis, ktorý podporil celkovo 10 knižníc prevádzkujúcich SmartLaby, ktoré získali grant na modernizáciu technologického vybavenia a realizáciu vzdelávacích aktivít zameraných na online bezpečnosť, digitálne nástroje, umelú inteligencia alebo tvorivé digitálne dielne.

Dôležitou súčasťou ďalšieho rozvoja bude aj posilňovanie vzdelávacích a networkingových aktivít. Koncom roka 2025 vznikol pravidelný SmartLab newsletter, ktorý prináša informácie o novinkách a aktivitách jednotlivých knižníc. Od februára 2026 sa začali organizovať pravidelné online stretnutia SmartLab Meetup, ide o neformálny priestor na zdieľanie skúseností z praxe, inšpiratívnych nápadov aj poučení z aktivít, ktoré sa neosvedčili.

Súčasťou plánov je aj modernizácia technického vybavenia knižníc, nákup nových edukačných pomôcok a hľadanie nových foriem vzdelávania. V máji a júni 2026 sa uskutoční tretie kolo školení a od mája pribudnú aj častejšie a flexibilnejšie online školenia zamerané najmä na 3D tlač a 3D modelovanie. Paralelne sa budú pripravovať nové

NOVINKY ZO SMARTLABOV

metodické materiály a podujatia, predovšetkým v oblasti virtuálnej reality, ktoré budú podporovať digitálne zručnosti aj čitateľskú gramotnosť návštevníkov SmartLabov.

Celá vízia ukazuje SmartLab ako dlhodobý projekt, ktorý sa bude rozvíjať postupne a vyžaduje si čas, spoluprácu aj nepretržitú podporu. SmartLab Fórum v Banskej Bystrici tak nebolo len odborným stretnutím knihovníkov, ale aj potvrdením, že slovenské knižnice sa postupne menia na otvorené priestory prepájajúce vzdelávanie, komunitný

život, technológie a kreativitu. Zvolen odštartoval novú kapitolu projektu, Banská Bystrica zase ukázala, že budúcnosť SmartLabov bude stáť najmä na spolupráci, výmene skúseností a schopnosti reagovať na potreby jednotlivých knižníc.

Tento článok je zverejnený pod licenciou Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). Autori si ponechávajú autorské práva a môžu príspevok archivovať v repozitároch.

Foto: VKMK – Zuzana Kubašáková

Foto: VKMK – Zuzana Kubašáková